

Kunnan miesten Terijoen matkalla

*Martti Salokas**

Terijoen kunnaneseikunta sai kauan odottaa lupaa päästä tutustumiskäynnille vapautetun kotipitäjän alueelle. Erityisesti olosuhteet, Pietarin ja Kronstadtin läheisyys ym. olivat tietenkin syynä siihen, että meikäläisille tällainen käyntilupa annettiin myöhemmin kuin vapautetun alueen muitten kuntien miehille. Kivennavan kunnanmiehetkin ehtivät päästä omalle matkalleen muutama päivää ennen meitä. Mutta lokakuun 2. päivänä oma retkikuntamme viimeinkin pääsi lähtemään tälle jo jännityksellä odottamalleen matkalle. Kunnan hoitokunnan lisäksi osallistui matkaan maanviljelijöitä ja liikkeenharjoittajia eri puolilta pitäjää, kaikkiaan oli sitein seurueessamme 11 miestä. Eri puolilta saapuen oli joukkomme ensi kerran koolla Lappeenrannassa, johon ensimmäisen päivänä iltana yövyttiin. Sieltä oli sitten määrä autokyydillä jatkaa suoraan Viipurin kautta Terijoelle.

Lähtijöitä saattajineen Järvenpäässä. Ensimmäinen vasemmalta Aino Mutru, neljäs vasemmalta Rosa Toiviainen ja hänen vieressään K Laitinen, Jussi Heiskari, Matti Toiviainen ja Iisakki Lahtiharju.

Välirauhan rajalla Nuijamaalla. Vasemmalla Iisakki Lahtiharju ja oikealla K Laitinen.

Lokakuun 3. päivän aamulla ylitettiin Moskovan pakkorauhan rajaviiva Nuijamaalla. Tienvierillä lojuvat, rikkinäiset ja mustiksi palaneet tankit ja panssarivaunut osoittivat heti täällä, että oli tultu äskeiselle sotavyöhykkeelle. Samaa todistivat palaneiden talojen jätteet ja muut tuhot, joiden määrä aina kasvoi mitä lähemmä Viipuria saavuttiin. Lyhyeksi ajaksi pysähdyimme Viipuriin kiertelemään se autoita katuja ja tarkastelemaan sen aavemaisia, kuolleita talorivistöjä.

Lohduttoman murheellinen oli maisemakuva kaikkialla Viipurista Uudenkirkon kautta Terijoelle kuljettaessa. Koko matkan varrella näimme vain jonkun harvan, ikään kuin vahingossa pystyyn jääneen rakennuksen ja entisten vauraitten kylien paikoilla ja ympärillä näkyi nyt vain samaa autiota, kulottunutta lakeutta, josta sai etsimällä etsiä entisten talojen ja kylien paikkoja. Kaikkia oli muuttunut ikään kuin oudoksi autiomaaksi.

Viipurin Karjaportinkatu. Kulmassa seisoo Iisakki Lahtiharju

Venäläisten muistomerkki Summassa

Summan lakeuksilla retkikuntamme tietenkin pysähtyi katselemaan tätä maailmankuuluksi tullutta taistelupaikkaa. Pirstoutunutta metsää, harvalukuisten betonibunkkereiden ja monilukuisten korsujen jäännökset olivat näkyvänä muistona

noilla paikoilla, joissa talvisotamme ankarimmat taistelut riehuivat ja missä ylen heikosti aseistetut poikamme niin sisukkaasti kauan aikaa torjuivat moninkertaisen vihollisen ylivoimaiset hyökkäykset. Talvisodan jälkeen rakensivat venäläiset Summaan komean muistomerkin siellä muka saavuttamansa erinomaisen voiton kunniaksi. vahinko vain, että tämä omalaatuinen ja matkailijalle varmaan mielenkiintoinen rakennelma nyt jo on pahasti rikottu.

Vammeljokea lähestyttäessä alkoivat sitten maisemat ihmeellisesti elpyä. Kylät sielläpäin ovat osittain, jotkut melkein kokonaankin pystyssä ja peltojakin niiden ympärillä on jo viljelty. Vammeljoelta on taloja vielä paljonkin poltettu, mutta sieltä Tyrisevälle ja aina Terijoen Keskikylään saakka oli maisemilla ja kylillä jo ihmeen tutut, entiset piirteensä.

Kun me sitten, Tyrisevällä, pitäjän rajalle hetkeksi pysähdyttyämme, hiljaa ajoimme tuttua, kaunista rantatietä kotikuntaamme alueelle, täytti herkkä jälleennäkemisen ilo jokaisen mielen. Syksyinen iltapäivä oli kirkas ja lämmin. Välkkyvänä lepäili Suomenlahden tyven pinta laskevan auringon kimalluksessa. Etäällä piirtyivät taivaan rantaan Kronstadtin ja Inkerinmaan rannikot tuttuun tapaan. Ja puistot, nuo Terijoen kuuluisat ja lehtevät väriloisteessa salaperäisen houkuttelevina aivan kuten entiseen hyvään aikaankin. Kotoinen ja kaikkien muistoissa niin tutunomaisena säilynyt oli se maisemakuva, joka retkikuntaamme tervehdit Terijoelle tullessa.

Uudenkirkon ja Terijoen kunnanrajalla Tyrisevällä. Vasemmalla K Laitinen ja oikealla Iisakki Lahtiharju.

Apteekin kulma Viertotiellä. Oikealla Terijoen Tuote Oy:n tehtaan rauniot.

Mutta jos oli Tyrisevän ja Käkösenpään seutu pääpiirteissään säilyneiden talojensa johdosta ikään kuin ennallaan, niin teki sen sijaan Keskikylä tulijaan ahdistavan vaikutuksen. Ennen niin kukoistava keskikylä oli ikään kuin pois pyyhkäisty, siltä ainakin aluksi tuntui. Vallan oudolta näytti koko ympäristökin siellä. Sellainen oli jokaisen ensi vaikutelma. Mutta se oli sittenkin vain ensi vaikutelma. Keskikylässä on viertotien varsi rautatieltä aina Antinkadun alapäähän saakka melkein täydelleen poltettu, rauniotkin korjattu ja viertotien reunamat varustettu maalatuilla aidoilla. Mutta syrjemmälle siirryttäessä on keskikylässäkin sentään paljon säilynyttä. Niinpä kujasten, esim. Pellervonkadun, Sammonkadun, Paja- ja Kullervonkadun vieläpä Antinkadun alueella on suurin osa taloista edelleen ennallaan. Ja sen vuoksi terijokelainen Keskikyläkin hävityltä alueelta pian löytää monia tuttuja piirteitä.

Viertotie Kuokkalantien risteyksessä. Vasemmalta Väinö Mutru, Iisakki Lahtiharju ja K Laitinen.

Vain osa rautatieasemasta oli enää pystyssä.

Kolme päivää kiertelivät retkikunnan jäsenet Terijoen aluetta. Pienempiin ryhmiin jakautuneina koetimme saada mahdollisimman tarkkan kuvan eri kylien ja viljelysalueiden nykyisestä kunnosta. Mielihyvin saimme silloin todeta, että Terijoki on säilynyt odottamattoman hyvin kahden sodan hävityksistä. Nähtävästi sotatapahtumat niin nopeasti vierivät kotiseutumme yli, ettei hävittämiseen ole ollut aikaa. Ja niinpä onkin kotikuntamme nyt ikään kuin vihannoiva keidaspaikka koko Etelä-Kannaksen muuten niin hävitetyn ja autioituneen alueen äärellä. Pahin tuho on kohdannut Keskikylän viertotien vartta, jonka lukuisat liiketalot tai julkiset rakennukset nyt ovat poissa tai seistä törröttävät luhistunein katoin ja mustunein seinin. Mutta heti vieressä olevat Käkösenpään, Ollinpään ja Rällälän-Koivikon kyläryhmät ovat säilyneet miltei entisellään, yksityisiä taloja vain sieltä täältä poissa. Samanlainen mieluisa havainto voidaan tehdä ehkä vieläkin selvemmin Kuokkalan, Kellomäen, Haapalan ja Puhtulan kulmakunnista. Miten suuri osa koko kuntamme alueen taloista on säilynyt ehjänä, ei vielä voida varmuudella tietää. Silmämääräisesti arvioiden pääsimme siihen käsitykseen, että niistä ainakin 70 % on jäljellä, mutta luultavasti vieläkin enemmän.

Spennerin nurkilta Louhikadulta.

Viertotien ja Väinölänkadun kulmilta.

Tuhoutunutta keskustaa kirkkokuistoa vastapäätä länteen kuvattuna.

Viertotie luterilaisen kirkon kohdalla. Kirkko vasemmalla näkymättömissä. Takana näkyy kreikkalaiskatolisen kirkon silhuetti ilman tornia.

Kaikesta huomaa, että kuntamme on vieraan hallinnassa ollut tiheään kansoitettu. Asumukset on yleensä väliseinillä jaettu pienempiin osiin. Rantahuviloista ovat monet nähtävästi olleet jonkunlaisia lastenkoteja ja erään otsikossa komeili ilmoitus, että se oli Pietarin yliopiston ylioppilaille luovutettu. Muutamia huviloita oli sisältä kunnostettukin, pariin huomasimme laitettun mm. vesijohdon. Muutamiin oli rakennettu lisärakennuksia ja toisia taas kokonaan purettu pois. Käkösenpäässä ja Puhtulassa oli rakennettu nähtävästi kolhoositaloille aiottuja suurrakennuksia, kuten talli n. 50 hevoselle tai navetta ehkä 100 lehmälle.

Yhteislyseon lukioluokkien rakennuksen sokkeliraunio koulun liikuntakentältä katsoen. Sen takana vanhan koulurakennuksen rauniot sekä vasemmalla vahtimestarin asunto.

Kolhoositalli Holttisen tilalla.

Muukalainen on myöskin yrittänyt viljellä Terijoen peltoja, päinvastoin kuin naapurikunnissa Kivennavalla ja Uudellakirkolla. Pellot kasvoivat etupäässä perunaa, kauraa ja kaalia. Myöskin tomaattia ja muita vihanneksia on siellä paljon viljelty. Ainakin kaura- ja perunasato, ehkäpä kaalikin voidaan vielä korjata talteen. Perunaa arvioivat retkikunnan maanviljelijät olevan kylvössä noin 70 ha ja kaalia ehkä kymmenkunta. Sotaväkeä on kyllä jonkun verran sadonkorjuupuuhassa, mutta omia maamiehiä pitäisi saada kiireesti nyt sinne töihin. Peruna näytti muuten hyvänlaatuiselta, niin että oppaana ollut maatalousneuvoja uhkasi säilyttää tämän uuden perunakannan Kannaksella muistona vihollisen vierailusta.

Kirkkomme ja Kuokkalan rukoushuone voidaan helposti entisöidä. Kirkon urut ja alttaritaulu ovat hävitetyt ja kirkkokalusto muutoinkin poissa tästä elokuvateatterina käytetystä, ennen niin viihtyisästä pyhäköstämme. Kun kirkon puhdistus oli toimitettu, pidettiin siinä jo lokakuun 5. päivänä kaksikin jumalanpalvelusta, siis lähes kahden vuoden väliajan perästä. Kreikkalaiskatollinen kirkko oli sisältä aivan tyhjä, sitä lienee käytetty varastorakennuksena. Hautausmaita on vainolainen pahasti häpäisyt. Melkein kaikki hautakivet on viety pois ja hautojen reunuskivet käytetty katukiviksi. Hautojen puuristit oli kyllä jätetty paikoilleen, mutta hautausmaidon aidat oli purettu. Muutama hautoihin oli pantu muukalainen ja siinä ennestään olevaan muistomerkkiin tökerösti maalattu outo nimi entisen päälle.

Suomalaisia sotilaita luterilaisen kirkon edustalla.

Terijoen pappila.

Sotilasviranomaiset osoittivat retkeläisille paljon avuliaisuutta. Tuloiltana kutsuttiin osa retkikuntaamme päivällisille upseerikasinoon. Siellä vaihdettiin molemmin puolin lyhyet tervehdyspuheet. Komendanttina kylässämme toimi terijokelaisille vanhastaan tuttu upseeri, majuri S ja Is-päällikkönä kansalaisopistomme viimeinen johtaja, maisteri-vänrikki K apunaan vääpeli K Perhola ynnä eräitä muita terijokelaisia. Nämä is-miehet avuliaasti huolehtivat majoituksestamme ja muonituksestamme, niin että tunsimme olomme Terijoella varsin kotoiseksi ja viihtyisäksi. Siitä tässä lausuttakoon yhteinen kiitoksemme.

Kun tiistaina, lokakuun 7. päivänä lähdimme takaisin tältä mielenkiintoiselta matkaltamme, toimimme mukanaamme sen lujan vakaumuksen, että kotikuntamme kylät ennen pitkään korjataan entistä ehommiksi ja sen elinkeinoelämä pian elvytetään taas sodan edelliselle korkealle ja monipuoliselle tasolle. Sitä varten tarvitaan kyllä työtä ja uskallusta. Meiltä vaaditaan nyt alttiutta ja sitkeyttä kotikuntamme jälleenrakennustyössä. Mutta sitähan me karjalaiset olemme saaneet kasvattaa itsellemme näiden kahden vaellusvuoden kuluessa. Yhteisvoimin tahdomme rakentaa kylämme ja viljelyksemme taas kuntoon, yhteisvoimin pystytämme uudestaan poltetut koulumme ja muut tarpeelliset laitoksemme. Meidän paikkamme on rajalla ja sitä tahdomme nyt entistä paremmin suojata ja vaalia.

M. S.

* Artikkelin on julkaistu aikaisemmin Terijoen kunnan hoitokunnan julkaisemassa Terijokelainen – lehden numerossa 5 – 6/1941. Artikkelin kirjoittaja on mitä todennäköisimmin rehtori Martti Salokas. Kirjoituksessa mainittu majuri S

tarkoittanee majuri Lauri Sotisaarta, joka tosin toimi tuohon aikaan Terijoen varuskunnan päällikkönä. Kirjoituksessa mainittu maisteri-vänrikki K tarkoittanee Viljo Karttusta.

Artikkelin kuvituksena on käytetty Ester Kanervan o.s. Nikkasen Terijoki-Seuralle lahjoittamia valokuvia, jotka on otettu kirjoituksen kohteena olevalta matkalta. Kuvien tekstit ovat valokuvien alkuperäistekstejä.